

Erfgoedbeheerders. Dat er een nieuwe wind waait in het Letterenhuis — onder meer sinds het aantreden van directeur Leen Van Dijck — is een understatement. Opmerkelijk is wel dat het vertrouwen tussen de schrijvers (en de nabestaanden ervan) en het Letterenhuis is hersteld: dat bewijzen bijvoorbeeld de schenkingen van archivalia van Jef Geeraerts, Hugo Raes, Ivo Michiels en Gust Gils en ook de gretigheid waarmee (ook jonge) auteurs meewerken aan de publieksgerichte activiteiten en het tijdschrift *Zuurvrij*. Dat laatste tijdschrift vervult trouwens een niet te onderschatten rol in het opgefriste imago van het Letterenhuis en biedt tweemaal per jaar een fraai vormgegeven excursie door de archivalia, van “kleine garnalen” tot grote vissen.

“Het is vol van schatten hier” is een uitdrukking die op zijn plaats is voor het Letterenhuis. Tot de topstukken behoren onder meer handschriften van Maurice Gilliams, *De feesten van angst en pijn* van Paul van Ostaijen, het handschrift van Boons *De Kapellekensbaan* en dat van Elsschots *Kaas*, ondanks het feit dat bijvoorbeeld het Elsschotergoed nog steeds in de wachtkamer zit in het Rockoxhuis tot de erven het eens raken over een overdracht. Moeilijker wordt het allicht voor het Letterenhuis om in het opbod rond de manuscripten van de overleden Hugo Claus nog een mondje te kunnen meespreken.

Maar de grootste problemen voor een moderne archiefinstelling situeren zich in de omgang met verzuring én de vraag hoe het e-mailverkeer, de websites en de digitale schrijversmanuscripten in de collectie kunnen worden ingepast. Want literatuur vertakt zich aan een razend tempo steeds meer naar het internet en de schrijver neemt nog maar zelden een pen ter hand. De auteurs die met hun kisten paperassen naar het Letterenhuis afzakken, worden dan ook met de dag schaarser. Het Letterenhuis lijkt zich terdege bewust van de problematiek.

Voor zijn vijfenzeventigjarige bestaan zocht het Letterenhuis vooral naar kleinschalige evenementen die aansluiten bij het bedaarde karakter van de instelling. Geen groots opgezette publiekstrekkingen, maar een gestaag aanboren van een nieuw publiek via onder meer een aanwezigheid op het literatuurfestival de Nachten in het najaar van 2008, net als wandelvoordrachten, middagen van de poëzie, ontbijtvoordrachten en de vertoning van door Vlaamse auteurs aangeblazen of geïnspireerde

films. Het paradepaardje is de installatie van conceptuele kunstenaar Johan Van Geluwe, die negen literaire interpretaties maakte en in het Letterenhuis te bekijken is. Het feestjaar duurt nog voort tot 4 januari 2009.

DIRK LEYMAN

AMVC-Letterenhuis, Minderbroedersstraat 22, B-2000 Antwerpen, tel.: +32 (0)3 222.93.20, fax +32 (0)3 222.93.21, amvc.letterenhuis@stad.antwerpen.be, www.letterenhuis.be.

Noot

(1) GWENNIE DEBERGH, “Niets bleef nog op zijne plaats. Het Letterenhuis tijdens de Tweede Wereldoorlog”, in *Zuurvrij*, nummer 13, december 2007, pp. 43-48.

(2) ERIC RINCKHOUT, “Leen van Dijck”, Profiel in *De Morgen*, 3 april 2008.

(3) Zie ook BART VAN DER STRAETEN, “Zeventig jaar AMVC-Letterenhuis”, in: *Ons Erfdeel*, jg. 47 (2003), nr. 5, pp. 793-795.

[T] NIEUW WOORDENBOEK VAN DE SURINAAMSE BIJDRAGE AAN HET NEDERLANDS (WSBN)

In april 2008 is in Paramaribo het *Woordenboek van de Surinaamse Bijdrage aan het Nederlands* voorgesteld (WSBN). Het WSBN is het eerste woordenboek van het Surinaams Nederlands (SN) dat een moedertaalspreker op een lexicologisch verantwoorde wijze heeft samengesteld, aldus de inleiding (p. xiii). Het enige andere woordenboek van het Surinaams-Nederlands (auteur J. van Donselaar, geen moedertaalspreker) verscheen in 1977 en omvatte 1.400 trefwoorden. De tweede druk (1989) omvatte 6.600 trefwoorden. Het onderhavige woordenboek heeft, volgens een artikel in *Times of Suriname* van 12 april 2008, ruim 5.000 trefwoorden. Een belangrijk verschil tussen beide bestaat erin dat De Bies labels geeft, Van Donselaar niet. Bij De Bies zie je bijvoorbeeld, al lezend, dat er een onderscheid gemaakt wordt naar sociale klasse. Er is verder een duidelijke oriëntatie op de gesproken taal, omdat het grootste deel van “het Surinaamse deel van het SN” tot de informele taal, de spreektaal, behoort (p. xxii).

Onder het Surinaams Nederlands wordt verstaan de variëteit van het Nederlands die in Suriname en door Surinamers gesproken wordt. In deze variëteit komen veel surinamismen voor, Surinaamse woorden in de Nederlandse standaardtaal, zoals *Van Dale* die noemt. Deze surinamismen zijn ontleend aan de verschillende Surinaamse talen. (Het land kent onderhand meer dan twintig talen.) Van deze talen hebben het (Surinaams) Nederlands, de officiële taal, en het Sranan, de algemene omgangstaal, een unificerende functie, omdat ze groepoverstijgend zijn. Het Sranan is de belangrijkste donortaal van het Surinaams Nederlands.

De ontleningen aan Surinaamse talen (bv. *prâpi* uit het Kaliña, een Indianentaal: aarden kom) worden hier *apporten* genoemd en die aan het Engels *leenwoorden* (bv. *plane*: vliegtuig). Apporten zijn meestal woorden, in enkele gevallen frasen, die aan de ontvangende taal, i.c. het Nederlands, zijn toegevoegd, omdat die taal “niet toereikend was voor communicatie in de nieuwe samenleving waar **het** [vet van mij] geïmporteerd was, en voorgeschreven was als instructietaal voor de verschillende rassen die daar bijeengebracht zijn door de kolonisator” (p. xvii).

Het is, volgens de inleiding (p. xvii), moeilijk vast te stellen wat een *apport* is, omdat er ook sprake kan zijn van codewisseling tussen het Surinaams Nederlands en het Sranan. Die codewisseling omvat vaak frasen die in het Nederlands ingelast worden, ook al bestaat er “voor die frase een vertaalequivalent in het AN-deel van het SN.” Apporten, gaat De Bies verder, “vormen het Surinaamse deel van het SN en hebben veelal geen equivalenten in de andere natiolecten [nationale variëteiten] van het Nederlands of in het AN-deel van het SN” (p. xvii). Als die er al zijn worden ze niet gebruikt. Dat is heel goed gezien.

Naast *apporten* en *leenwoorden* bestaat het Surinaamse deel van de SN-woordenschat uit: bastaardwoorden (*tjap*: vanuit het Engels via het Sranan of het Sarnami gekomen verbasterde vorm van *chop*), hybride vormen (*dyogofles*: lege bierfles van een liter; vanuit het Engelse *jug* via het Sranan in het Nederlands gekomen), leenvertalingen (*kasgeld*: informele, onderlinge spaarkas; uit het Sranan *kasmoni* vertaald), verbasterde vormen van sommige Engelse en Nederlandse woorden (*cookshap* voor *cookshop*; *betichtigen* voor *betichten*), archaïsmen uit het Europees Nederlands (*directoire*: vrouwenonderbroekje met

elastiek in de band en in de pijpen, zie *Van Dale*; in Suriname verzamelnaam van alle soorten damesonderbroeken), betekenisuitbreiding van oorspronkelijk Nederlandse woorden (*doos, doosje*: in de betekenis van vrouwelijk geslachtsorgaan (grof); *doos* in de betekenis van levensmiddelenpakket van familie of vriend in Nederland ten tijde van de bekende economische crisis van de jaren '80) en nieuwvormingen: *oppashuis* (crèche); *vooraanmelding* (verplichte aanmelding van studenten voor het eerste jaar van de medische faculteit voor de officiële inschrijvingsperiode i.v.m. beperkte toelating); *sucamel* (chocolademelk; oorspronkelijk merknaam).

Het WSBN beschrijft het hedendaagse Surinaams Nederlands van de laatste vijftig jaar, met de nadruk op de laatste vijftientig jaar, en “kan beschouwd worden als een hedendaags, verklarend, descriptief woordenboek” (p. xxi). Het begrip “descriptief” wordt verder uitgewerkt: het woordenboek beschrijft niet alleen alledaagse neutrale taal, maar ook woorden die als zeer formeel, grof of beledigend omschreven worden en dat wordt met labels aangegeven. Dat is belangrijk. Het gebruik van deze labels verhoogt de bruikbaarheid van het woordenboek aanmerkelijk, terwijl de voorbeeldzinnen niet alleen een grote mate van herkenbaarheid vertonen, maar er ook toe bijdragen dat de Surinaamse gebruikers elkaars cultuur beter leren kennen. (Over een aantal omschrijvingen van woorden valt te twisten, maar dat laat ik over aan andere moedertaalgebruikers van dit woordenboek.) Hoewel De Bies haar woordenboek meer dan eens typeert als descriptief, schrijft ze ook (zie p. xxx): “De belangrijkste functie van de voorbeeldzinnen is dat ze de gebruiker aangeven hoe het woord gebruikt moet worden.” (Dus toch prescriptief?)

En het boek bevat nog wel enkele onvolkomenheden. De Bies wijst in haar inleiding op het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord *het* om te verwijzen naar zelfstandige naamwoorden als ze geen genus hebben (p. xxii; xviii). Zelf gebruikt ze in de inleiding *het* ook voor verwijzing naar een zelfstandig naamwoord als “taal” (zie het citaat eerder in dit artikel).

Verder stelt zij dat actief-passiefconstructies niet voorkomen in het Sranan en dat SN-sprekers daarom vooral bij mondeling taalgebruik actieve vormen gebruiken in plaats van passieve: “Ze verkopen het bij Kirpa” voor “Het wordt bij Kirpa verkocht”.

(p. xix). Dat SN-sprekers onder invloed van het Sranan vooral actieve vormen gebruiken, is juist, maar actief-passief constructies komen, hoewel niet veelvuldig, wel voor in het Sranan, bijvoorbeeld in een zinnetje als *Sán, oso e krin tide*. (“Wát, het huis wordt schoongemaakt vandaag.”)

Ook valt in de inleiding o.a. het slordig omgaan met interpunctie en spaties op, verder vreemde aaneenschrijvingen als “Militairregime” (p. xxi; xxiii), het gebruik van het lidwoord “het” bij “Sranan Academiya” (p. xxxiii) en de foutieve spelling van het bijvoeglijk naamwoord *verantwoorde*: “[...] een lexicologisch verantwoordde wijze” (p. xiii).

Ten slotte wil ik over de bewering op pag. xiii (de eerste pagina van de inleiding) “De leerplichtwet ligt aan de basis van een proces van taalvervanging in Suriname”, opmerken dat deze onjuist is. De koloniale overheid heeft nimmer de moedertalen, i.c. het Sranan, wensen te vervangen door het Nederlands. De hoogste autoriteit op onderwijsgebied gedurende meer dan dertig jaar (van 1877-1910), H.D. Benjamins, stelde al in 1880 dat het verdringen van het Sranan onmogelijk zou zijn. “Maar al kan men het Negerengelsch niet verdringen, men kan het Hollandsch verder verspreiden en langzamerhand

even algemeen maken als haar mededingster” (*Koloniaal Verslag*, 1880, p. 12).

Maar hoewel er punten van kritiek zijn, is dit woordenboek wel degelijk belangrijk. Algemeen aanvaarde vormen van het Surinaams Nederlands zullen met meer overtuiging gebruikt worden: sprekers zullen zich, ook door de grote mate van herkenning, geruggensteund voelen door het WSBN. Met name leerkrachten bij wie er vaak sprake is van taalonzekerheid met betrekking tot de eigen varianten zullen bewuster en flexibeler kunnen omgaan met deze verschillen.

Aan het eind van de presentatie van haar woordenboek riep De Bies haar gehoor op de surinamismen die behoren tot de spreektaal ook in de schrijftaal te gebruiken. Alleen dan zullen ze een blijvend deel worden van de Surinaamse bijdrage aan het Nederlands.

LILA GOBARDHAN-RAMBOCUS

RENATA DE BIES (m.m.v. WILLY MARTIN & WILLY SMEDTS),
WSBN. Woordenboek van de Surinaamse Bijdrage aan het Nederlands, Universiteit van Suriname, Paramaribo, 2008, 167 p.

STEUN AAN ONS ERFDEEL VZW

De activiteiten en de publicaties van Ons Erfdeel vzw worden mede mogelijk gemaakt door subsidies van overheidsinstellingen uit Vlaanderen en Nederland en door het mecenaat van particulieren, verenigingen en bedrijven.

OFFICIËLE STEUN



De Vlaamse Overheid, Departement Cultuur, Agentschap Kunsten en Erfgoed, Brussel
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Den Haag



Gemeentebesturen van Affligem, Anzegem, Asse, Beveren, Bilzen, Blankenberge, Deerlijk, Deinze, Dentergem, Dilbeek, Hasselt, Heist-op-den-Berg, Hoeilaart, Hoeselt, Hove, Ieper, Izegem, Kapellen,

Knesselare, Koksijde, Kortrijk, Kruikebe, Kuurne, Laakdal, Lanaken, Ledegem, Lendeledede, Leuven, Lint, Lochristi, Lommel, Menen, Ninove, Oostende, Oostkamp, Oudenaarde, Peer, Roeselare, Rotselaar, Ruiselede, Schilde, Sint-Katelijne-Waver, Sint-Laureins, Sint-Niklaas, Tervuren, Tielt, Tielt-Winge, Veurne, Waasmunster, Waregem, Wervik, Wevelgem, Wielsbeke, Zaventem, Zoutleeuw, Zwevegem.

MECENAAT

Giften van particulieren, verenigingen en bedrijven van minimaal € 30,00 (voor België) / € 60,00 (voor Nederland) kunnen worden afgetrokken van het totaal belastbaar netto-inkomen van de donateur.

De Raad van Bestuur van Ons Erfdeel vzw zegt dank aan allen die door hun financiële steun de activiteiten en de publicaties van

de vereniging mogelijk helpen maken. In ieder nummer van dit tijdschrift worden de ontvangen steunbijdragen vermeld.

2008 (derde lijst)

<i>Jan van Bael, Antwerpen</i>	€ 50,00
<i>Baron Marc Santens, Oudenaarde</i>	€ 125,00
<i>Lodewijk De Gruyter, Schilde</i>	€ 35,00
<i>N.N.</i>	€ 250,00
<i>Pedeo N.V., Oudenaarde</i>	€ 50,00
<i>Antoon Maselis, Roeselare</i>	€ 30,00
<i>Michiel Steel, Keerbergen</i>	€ 100,00
<i>Beton De Clercq N.V., Brugge</i>	€ 30,00
<i>M. van Overklift, Brasschaat</i>	€ 150,00
<i>Coöperatieve Velling SV, Roeselare</i>	€ 125,00
<i>Denys N.V., Wondelgem</i>	€ 75,00
<i>N.N.</i>	€ 125,00

(voorlopig afgesloten op 9 juli 2008)